

Sortida cultural:

Roma, ciutat de cèsars i de papes *Del 31 d'octubre al 7 de novembre*

Presentació

Aquesta sortida a Roma permetrà obtenir un coneixement més profund i detallat dels monuments d'una ciutat que va arribar a ser *caput mundi*, és a dir, el "cap" visible d'un món que abastava des dels deserts sirians fins als extrems dels "Confins de la Terra" (Finisterre). Seguirem l'evolució del tramut urbà des del moment en què Ròmul va dotar de muralla a les cabanes de pastors del Palatí per a controlar el mercat de la carn al fòrum boari fins al dia en què, per obra de la influència de la religió cristiana, la ciutat dels Cèsars va esdevenir la "Ciutat Eterna" dels papes. Així doncs, des de la riba mateixa del Tíber, pujarem pels vessants del Campidoglio per a gaudir de les vistes tant del teatre de Marcel com dels fòrums de Roma i ens mourem pels voltants del Coliseu, les Termes de Caracal·la i els majestuosos edificis del Camp de Mart (el Panteó d'Agripa, els mausoleus d'August i d'Adrià i l'Ara pacis d'August)... entre moltes altres meravelles. Per últim, també gaudirem de l'oportunitat de passejar, com un romà antic, entre les restes monumentals d'Òstia.

Dates

Del 31 d'octubre al 7 de novembre de 2018.

Professor acompanyant

Carles Buenacasa Pérez

Doctor en Història Clàssica i Tardoantiga (Professor a la Universitat de Barcelona).

Preu

Preu per persona: 420 €

Serveis inclosos

- Acompanyament del prof. especialista d'Arqueonet: Dr. Carles Buenacasa Pérez.
- Guia local privat de parla espanyola en algunes visites.
- Xerrada informativa prèvia impartida pel professor acompanyant d'Arqueonet.
- Entrades a totes les visites descrites en el programa.
- Explicacions durant el viatge a càrrec del professor acompanyant.
- Dossier de viatge en format digital a càrrec del professor acompanyant.

www.arqueonet.net
arqueonet@arqueonet.net
937423014 – 667013352

Serveis no inclosos

- Vols.
- Allotjament.
- Qualsevol desplaçament.
- Àpats i begudes.
- Extres personals.

Dades de l'allotjament i el vol del professor acompanyant

- Roma: Hotel Madrid
Via Mario de Fiori 93, SPAGNA, 00187 Roma
<http://www.hotelmadridroma.com/es/>
- Vols:
  - BARCELONA EL PRAT – ROMA FIUMICINO: 16.30h – 18:25h FR6985 Ryanair
  - ROMA FIUMICINO – BARCELONA EL PRAT: 19.20h – 21.10h FR6986 Ryanair

Programa detallat

Dimecres 31/10. BARCELONA – ROMA

Camí cap a la ciutat eterna

El vol a Roma és a càrrec de cadascú, per la qual cosa no hi haurà hora ni lloc de trobada a l'aeroport, sinó que ja es quedarà a l'endemà.

Dijous 01/11

La Roma monàrquica: a la recerca de la fundació de la ciutat

Després d'esmorzar iniciarem el nostre camí vers la Ciutat Eterna. Poques ciutats hi ha al planeta que rivalitzin amb Roma pel fet d'haver estat una de les més importants ciutats del món durant tants segles seguits. La continuada successió de cultures en un mateix lloc geogràfic i la seva idèntica voluntat de ser recordades al llarg del temps a través de les seves obres, han fet de Roma una ciutat única, on es fa difícil no ensopegar, a cada cantonada, amb una magnífica obra d'art de qualsevol època històrica.

El punt de trobada serà davant el temple d'Hèrcules Olivari a les 9:00 h, i el matí d'avui el dedicarem a conèixer el que queda d'un dels molts fòrums que tenia Roma: el **Fòrum Boari** el més antic de la ciutat, datat de principis de la República (s. VI aC), a les immediacions del **pont Sublici**. Antigament, allà hi havia un lloc de culte molt antic dedicat a Hèrcules, tal com mostren les restes de l'Ara Màxima d'Hèrcules (al subsòl de l'església de Santa Maria in Cosmedin) i del **temple d'Hèrcules Víctor**. Allà també ens espera el **Temple de la Fortuna (o de Portunne)**, d'austera simplicitat i també relacionat amb la importància del lloc com a mercat de la carn.

Continuarem vers el riu Tíber, on es troba la **Isola Tiberina**, famosa per acollir un magnífic temple dedicat al déu de la medicina, Esculapi, i envoltada de moltes llegendes i tradicions que us explicarem mentre la travessem, tot creuant el Pont Sublici, per tal d'arribar-nos a l'altra riba, a l'animat i agradable barri del Trastevere, on podrem veure la **basílica de Santa Maria in Trastevere**, amb la seva famosa i antiga icona bizantina.

Un cop acabades les visites, tindrem temps lliure fins a la propera cita, que serà a les 16:30 h davant el museu del **Palazzo Massimo alle Terme**. Així doncs, per la tarda, farem la visita d'aquest museu i, en la seva proximitat, també ens aproparem per a contemplar les poques restes que encara queden de les muralles més antigues de la ciutat: les **Muralles Sèrvies**, d'època monàrquica. Acabarem el dia a

l'església de la **basílica di Santa Maria degli Angeli e dei Martiri**, construïda a l'interior del frigidari de les termes de Diocleciana.

Divendres 02/11

La Roma republicana: a l'ombra del Capitoli

El dia d'avui el començarem, novament, al **fòrum boari**, però en un lloc diferent: a l'**església de Santa Maria in Cosmedin**, famosa entre totes les esglésies romanes per conservar una relíquia ben curiosa de la Roma imperial que va fer immortal l'Audrey Hepburn a la pel·lícula *Vacaciones en Roma*: la **Boca de la Verità**. No us podeu ni imaginar quina era la seva funció original! Aquesta zona també va tenir una gran importància a l'època republicana i, d'aquells temps, queden encara alguns monuments emblemàtics, com ara el **tetràpil de Janus**, amb les seves quatre imponents façanes; o l'**arc dels argentaris**, entorn del qual es congregaven els canvistes de Roma.

Des d'allà, començarem a pujar vers el Capitoli, el turó on es va instal·lar una comunitat etrusca de la ciutat de Cere per tal de controlar el qual natural del Tíber. Als seus vessants es troba una de les zones sagrades més antigues de Roma, l'**àrea sacra de Sant'Omobono**, dedicada a la Màter Matuta. I, no gaire lluny d'allà, integrats en edificis més recents de la història de la ciutat, els **temples republicans di San Nicola in Carcere**. En la nostra ascensió vers la plaça del Campidoglio, també passarem pel mercat de les llegums (o **fòrum olitori**), amb un **pòrtic dedicat a Octàvia**, la germana de l'emperador August i mare de Claudi Marcel, a qui està dedicat el veí **teatre de Marcel**. A la mateixa zona, visitarem també les restes del **temple d'Apol·lo** i les del **temple de Bel·lona**, una de les deesses republicanes més importants, amb atribucions relacionades amb la guerra.

A continuació, deixarem temps lliure per a dinar i ens retrobarem al peu de les escales del Campidoglio per a visitar les restes d'una de les construccions més habituals de la Roma clàssica, les ínsules, però de les quals només ha sobreviscut un exemple: l'**Insula de l'Ara Coeli**. Als vessants del Capitoli farem la visita exterior de la fàbrica de moneda del Temple de Juno Moneta (avui dia, l'**església de Santa Maria in Ara Coeli**) i tractarem d'ubicar on estava el **temple de Júpiter Capitolí**, el santuari més sagrat i emblemàtic de la ciutat de Roma. Acabarem el dia entrant als **Museus Capitolins** (farem la visita per lliure), on també podrem visitar les cimentacions del **tabulari**, gran arxiu oficial de la capital romana des del qual gaudireu d'una vista espectacular del fòrum republicà. Els Museus Capitolins són, juntament amb els Vaticans, els museus més importants de la Ciutat Eterna. Les obres estan exposades en tres edificis diferents: el Palazzo Nuovo, el Palazzo dei Conservatori i el Tabularium. Dins dels Museus Capitolins veureu algunes de les més famoses obres romanes com ara l'original de bronze de la Lloba Capitolina, les restes de l'escultura colossal de l'emperador Constantí, la Venus Capitolina (anomenada també "Venus Cnídia" o "Púdica"), l'Espinari, l'August de Prima Porta i, per sobre de tot, la imponent escultura equestre de l'emperador Marc Aureli.

Dissabte 03/11

La Roma republicana: a l'ombra del Palatí

Avui passarem el matí en el més important conjunt de l'època republicana: el **fòrum antic**, cor de Roma i seu dels més importants monuments públics i religiosos de la capital. La quantitat de restes és tant imponent que, a primera vista, sembla un trencaclosques impossible de solucionar, atès que està integrat per edificis de naturalesa diversa (religiosa, econòmica i política): **Pòrtic dels Dei Consentí** (per a demanar el consentiment dels déus), l'**arc de Sèptim Sever** (per a commemorar la seva victòria sobre els parts), l'**umbilicus Romae** (o kilòmetre zero de les carreteres de l'Imperi), els **comicis** (l'edifici per a les reunions del Senat), la **rostra** (o tribuna pels parlaments), el **temple de Saturn** (el banc de l'antiga Roma), el **temple de Càstor i Pòl·lux** (dues divinitats patrones del jovent aristocràtic

romà), les dues basíliques per a les transaccions comercials i els judicis (la **basílica Júlia** i la **basílica Emília**), la **règia** (la modesta casa dels antics reis de Roma), el **temple d'Antoní i Faustina** (en honor de la deificació d'aquests dos emperadors), el **temple de Ròmul** (dedicat a Ròmul, el fill de l'emperador Maxenci), la **basílica Nova** (un nou centre judicial iniciat per Maxenci i acabat per Constantí) i l'**arc de Tít** (commemorant la seva victòria contra els jueus i el saqueig de les riqueses del Temple de Jerusalem).

A continuació, tot enfilant-nos vers el Palatí, veurem les cases dels primitius fundadors de Roma i els sumptuosos **palaus imperials** integrats per tres blocs de construccions: la *Domus Augustana*, la *Domus Tiberiana* i la *Domus Severiana*. Si hi ha temps i, per lliure, es podrà visitar el Museu del Fòrum (*Antiquarium*).

Un cop acabada la visita del fòrum republicà, dedicarem una bona estona a dinar i, a l'hora indicada, continuarem gaudint de la contemplació d'altres importants monuments de la zona del fòrum: el **temple de Venus i Roma** (construït per l'emperador Maxenci) i l'**arc de Constantí** (consagrat per aquest emperador després de vèncer a la batalla del Pont Milvi l'any 312). A les immediacions, ens aproparem també al petit amfiteatre en què entrenaven els gladiadors del Coliseu (conegut amb el nom de **Ludus magnus gladiatorium**). Acabarem el dia pujant pels vessants del turó Opi, sobre les restes de la Domus Àurea, per a descobrir què és el que queda, a nivell d'exterior, d'aquell sumptuós palau, reaprofitat dins les **termes de Trajà**.

Diumenge 04/11

La Roma imperial: el Coliseu i els fòrums imperials

El dia d'avui l'iniciarem, a les 9:00 h, al **Circ Màxim**, on, si hi ha possibilitat, visitarem el **Mitreo dell'Ara Massima di Ercole (o Mitreo del Circo Massimo)**. El **Circ Màxim** fou l'edifici d'espectacles més gran mai construït, amb una capacitat per a 300.000 espectadors. Estava dedicat a les curses de quadrigues, on podien participar fins a 12 carros a la vegada; n'és un bon lloc per recordar Ben-Hur! Des d'aquí, continuarem fent ruta vers un altre dels edificis simbòlics de la ciutat: el **Colosseo** (tot i que el seu nom oficial era el d'Amfiteatre Flavi). Començat per Vespasià l'any 70 i acabat al 80 pel seu fill Tit, tenia una capacitat per a 50.000 espectadors. Era l'amfiteatre més gran de tot l'imperi i podia acollir no tant sols jocs de lluites de gladiadors o amb animals salvatges, sinó fins i tot escenificacions de batalles navals.

Acabarem les visites del matí recorrent la Via dei Fori Imperiali, per tal de contemplar els diferents **fòrums imperials** que els emperadors van annexar al fòrum antic per tal de monumentalitzar encara més el centre polític de la capital. Per ordre de construcció, es tracta dels fòrums **de Cèsar** (amb el temple a la Venus Gènitrix), **d'August** (amb el temple a Mart Venjador), **de Nerva** (amb el temple a Minerva), **de Vespasià** (amb el temple de la Pau) i el **de Trajà**, el més complet (amb un temple a Trajà divinitzat, dues biblioteques, la famosa columna Trajana i els imponents mercats trajaneus).

Un cop acabades les visites del matí gaudirem de temps per a dinar i reanudarem les visites a les **termes de Caracal·la**, les segones més grans de la ciutat, i de tot l'imperi! Eren famoses pel luxe decoratiu amb què es van construir i decorar. Acabarem les visites de la tarda fent un petit recorregut per les **muralles aurelianes** (obra d'ampliació del vell recinte murat d'època monàrquica), tot passant per algunes de les construccions més singulars que la conformen: a la **piràmide de Gai Cesti** (un original monument funerari d'un dels aristòcrates locals), la **Porta di San Sebastiano** i la **Porta di San Paolo**.

Dilluns 05/11***La Roma imperial: L'expansió pel Camp de Mart***

El dia d'avui estarà dedicat a recórrer el barri que, des del temps d'August, va créixer al N del fòrum, en una zona que, des de l'època republicana, ja es coneixia com "**Camp de Mart**" i servia per a l'entrenament militar dels ciutadans. El punt de trobada serà la Piazza di Largo di Torre Argentina, on hi ha l'**àrea sacra di Largo Argentina**, un espai on es troben quatre temples romans de diferents èpoques (des del s. IV al s. I aC) i un d'aquells indrets tant especials que de tant en tant es troben en els viatges, doncs va ser aquí, en les immediacions del teatre de Pompeu, on tingué lloc l'assassinat de Juli Cèsar el 15 de març de l'any 44 aC, amb les conseqüències que tots ja sabem.

Però Roma té quelcom que molt poques ciutats posseeixen: si la visita que acabes de fer ja t'ha deixat impressionat, la propera encara ho farà més, com ho serà quan ens trobem front al **panteó d'Agripa**, una de les joies arquitectòniques més impressionants dels romans. La forma actual prové de la reforma que va patir en temps d'Adrià entre el 118-128. El nom de panteó descriu la seva funció com a seu dels principals déus planetaris (Sol, Lluna, Venus, Saturn, Júpiter, Mercuri i Mart); de fet, l'òcul central de la cúpula era una representació del déu Sol i l'esfera de l'edifici pretén ser la representació del cosmos, amb l'esfera solar a la cúpula i la terrestre per sota; la presència de l'emperador sota de l'òcul simbolitzava la unió de la terra amb el món celestial. Aquesta simbologia còsmica, unida al luxe amb què estava dotat l'edifici i a la gran obra d'enginyeria que va suposar, converteix a aquest edifici en un dels més importants del món romà. Avui, encara podem captar aquesta sensació a través de la gran solemnitat, calma i tranquil·litat que s'hi respira, essent un molt bon lloc per tancar el ulls i deixar-nos endur per la imaginació.

Després d'aquesta trobada amb l'espiritualitat i simbolisme dins la penombra del microcosmos que representa el panteó, sortirem de nou a la llum i canviarem de discurs per a passejar per la gran i sempre transitada **Piazza Navona**. Tot i el pas del temps i la construcció d'edificis i estàtues de totes èpoques, la forma de la plaça delata que originàriament corresponia a un estadi romà, al de Domicià, que feia 275 m de llarg per 106 d'ample i que tenia una capacitat de fins a 30.000 espectadors. Avui, però, destaca per la font central dels Quatre Rius, obra de Bernini i per les esglésies barroques que s'hi troben resultat de la disputa entre els més reconeguts arquitectes del moment: Bernini i Borromini. És un bon lloc també per seure en una de les seves terrasses per a prendre qualsevol cosa i jugar a endevinar quins són els quatre rius que es representen a la font, o intentar desxifrar els jeroglífics de l'obelisc que s'hi eleva al mig. Acabarem les visites del matí al **mausoleu d'Adrià**, transformat a l'edat mitjana en la fortalesa de **Castel Sant'Angelo** que, al antic i espectacular mausoleu de l'emperador Adrià, reconvertit al s. V en una fortalesa miliar que al s. XIII va ser unida al Vaticà per un corredor de 800 m. com a via d'escapament dels papes en cas de perill.

Després de dinar, continuarem movent-nos per la zona per a continuar coneixent els misteris que amaguen els edificis de la ciutat de Roma. La trobada de la tarda la farem davant l'**Ara pacis**, un altar dedicat a la pau assolida després del retorn d'August de les seves campanyes militars a Hispània i les Gàl·lies. De dimensions modestes, l'edifici destaca per la riquesa del seu material (tot ell es va fer amb marbre de Carrara) i per la gran qualitat tècnica dels seus relleus que expliquen els mites fundacionals de Roma. No gaire lluny es troba el **Mausoleu d'August**, que ara es troba en fase de restauració.

La resta de la tarda la dedicarem a fer una passejada que ens durà fins a la **Fontana de Trevi**, una monumentalització de l'aqüeducte de les aigües Virgo que va escometre Agripa. Pel camí, visitarem les restes del **temple funerari d'Adrià** (a la Piazza di Pietra), de la plaça on s'alçava la **Columna de Marc Aureli** (avui dia la Piazza Colonna).

Dimarts 06/11***La Roma dels papes***

En el penúltim dia de la nostra visita a Roma, veurem com la ciutat dels Cèsars es va convertir en la Roma dels papes. Per això, la nostra trobada es farà a les **catacumbes de Sant Calixte** a les 10:00 h. Acompanyats per un guia autoritzat de les pròpies catacumbes, recorrerem una part de les seves prop de 15 ha d'extensió i que les fan les més grans de tota Roma. Datades en el s. II, presenten 20 km de passadissos repartits en diversos nivells que arriben als 20 m de profunditat i és aquí on es van enterrar els primers màrtirs cristians, així com també alguns papes. Destaquen les decoracions murals d'algunes d'elles, amb les representacions de simbologies cristianes com el baptisme o l'eucaristia.

A continuació, visitarem la **basílica de Sant Joan del Laterà**, un imponent edifici d'estil neoclàssic que envolta una llarga història que comença en el s. I, quan una noble família romana, els Laterans, van caure en desgràcia en temps de l'emperador Neró i van veure com els seus terrenys i palau van passar a ser propietat imperial. Dos segles més tard, en temps de Constantí, els terrenys van ser cedits al bisbat de Roma i es va aixecar aquesta basílica en honor a Crist Salvador, a Sant Joan Evangelista i a Sant Joan Baptista, essent avui la catedral de Roma i la més antiga i més important de les quatre basíliques de Roma, portant el títol de "Mare i cap de totes les esglésies de la ciutat de Roma i del món". Al costat, es troba el **Battistero Lateranense**, que encara conserva bona part dels elements constructius originals. Acabarem les visites del matí, adreçant-nos vers **Sant Pau Extramurs**, una altra de les esglésies més antigues de Roma, que es va ubicar sobre el lloc que la tradició identificava com el lloc de sepultura de sant Pau.

Després de dinar, ens trobarem a les 15:00 h davant Visita a la **chiesa di San Clemente al Laterano**, sota la qual es troba una església encara més antiga i, sobretot, les restes d'un **mitreu**. En funció de l'horari en què acabem aquesta visita, farem una ruta entre el Celi i l'Esquilí per entrar a algunes de les esglésies més antigues de Roma. El nostre periple acabarà la tercera de les grans basíliques romanes: **Santa Maria Maggiore**, amb uns orígens que es remunten al s. IV i que, des d'aleshores, no va parar de patir modificacions, podent-se trobar en ella una gran varietat d'estils artístics i escultòrics, tots de gran qualitat fetes entre d'altres per Rainaldi, Fontana o Bernini.

Dimecres 07/11. ROMA – BARCELONA***El port de Roma i els pisos d'apartaments***

En el darrer dia de la nostra estada ens dirigirem vers **Òstia Antica**, el barri portuari de la ciutat de Roma, al costat de les infraestructures marineres erigides per Claudi i Trajà. El conjunt arqueològic és molt complet i consta de necròpolis, teatre, diversos complexos termals, tavernes i, sobretot, les famoses ínsules. Aquells que prefereixin quedar-se a Roma gaudiran d'un matí lliure per a fer les darreres compres o recórrer la ciutat amb més calma.

Està previst que la visita d'Òstia duri entre 10:00 i les 14:00 h, de manera que es pugui tornar a Barcelona en un vol que surti de Fiumicino per la tarda.